

ISSN 2521-1579

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

HUMANITIES BULLETIN
OF POLTAVA NATIONAL TECHNICAL
YURI KONDRATYUK UNIVERSITY

Збірник наукових праць

Випуск 1

Присвячений 120-ій річниці з дня народження
Юрія Кондратюка

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ISSN 2521-1579

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

Збірник наукових праць

Педагогіка

Філософія

Фізичне виховання та спорт

Філологія

Історія

HUMANITIES BULLETIN

OF POLTAVA NATIONAL TECHNICAL
YURI KONDRATYUK UNIVERSITY

Collection scientific publications

Pedagogy

Philosophy

Physical education and sport

Philology

History

Випуск 1

Присвячений 120-ій річниці з дня народження Юрія Кондратюка

Полтава – 2017

НАУКОВА РАДА:

ОНИЩЕНКО В. О., доктор економічних наук, професор, ректор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, *голова наукової ради збірника*;

ТОПУЗОВ О. М., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, віце-президент НАПН України;

КОРОБКО Б. О., доктор технічних наук, доцент, перший проректор – проректор з науково-педагогічної роботи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

СІВІЦЬКА С. П., кандидат економічних наук, проректор з науково-педагогічної, соціальної роботи та міжнародного співробітництва Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

МУРАВЛЬОВ В. В., кандидат технічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

ІВАНИЦЬКА І. О., кандидат хімічних наук, доцент, декан гуманітарного факультету Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, *заступник голови наукової ради збірника*.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

РИБАЛКО Л. М., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, *головний редактор*;

АГЕЙЧЕВА А. О., кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана гуманітарного факультету, *заступник головного редактора*;

БОЙКО Г. М., доктор педагогічних наук, професор, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

БЕЛЬМАЗ Я. М., доктор педагогічних наук, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

ЛАВРЕНТЬЄВА О. О., доктор педагогічних наук, професор Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет»;

АЛЯЄВ Г. Є., доктор філософських наук, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка ;

МЄШКОВ В. М., доктор філософських наук, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

БЕЗУГЛА Л. Р., доктор філологічних наук, професор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

ПЕРЕДЕРІЙ І. Г., доктор історичних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

АНДРЕЄВА О. В., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Національного університету фізичної культури і спорту України;

СТРІЛЕЦЬ В. В., кандидат педагогічних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

КОЧЕРГА Н. К., кандидат історичних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

МОРОЗ Ю. М., кандидат педагогічних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

ГОРДІЄНКО Ю. В., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Відповідальний за випуск – кандидат хімічних наук, доцент, декан гуманітарного факультету **Іваницька І.О.**

Відповідальність за достовірність наведених фактів, грамотність, автентичність цитат та посилань несуть автори статей.

УДК [009](06)(477.53)
ББК 60я43
Г93

ISSN 2521-1579

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
(Серія КВ № 22902-12802Р від 28.08.2017 р.)**

*Рекомендовано до друку вченою радою гуманітарного факультету
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка
(протокол № 13 від 22 травня 2017 року).*

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА
Наукове видання
Збірник наукових праць

HUMANITIES BULLETIN
OF POLTAVA NATIONAL TECHNICAL
YURI KONDRATYUK UNIVERSITY
Scientific publications
Collection scientific publications

Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка : зб. наук. праць [ред. кол.; гол. ред. Л. М. Рибалко]. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. – Вип. 1. – 352 с.

У збірнику подано результати наукових досліджень із актуальних проблем педагогіки, філософії, історії, філології, фізичного виховання та спорту; висвітлено наукову та освітню діяльність гуманітарного факультету Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Видавець: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка;
36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24, тел. (+380)532-56-98-94, e-mail: gv.pntu@ukr.net

© ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017
© Автори, 2017

ЗМІСТ

<i>Іваницька І. О.</i> РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПолтНТУ ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА	8

Розділ 1. Педагогіка

<i>Топузов О. М.</i> ЯКІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ – ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	12
<i>Рибалко Л. М.</i> КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	20
<i>Самодрин А. П.</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ОЧЕРК ШКОЛИ ДУХОВНОГО БУТТЯ.....	29
<i>Грицай Н. Б.</i> ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ.....	42
<i>СЕМЕНОВСЬКА Л. А.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ.....	49
<i>Miyer T. I.</i> PALETTE OF LEARNING METHODS.....	58
<i>Трубачева С. Е.</i> ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	67
<i>Барановська О. В.</i> ДИДАКТИЧНІ УМОВИ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	74
<i>Бондаренко Н. В., Косянчук С. В.</i> ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....	80
<i>Гончарова Н. О.</i> STEM-ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	89
<i>Стрілець В. В.</i> СТРУКТУРА І ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПИСЬМОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ.....	96

Розділ 2. Філософія

<i>Філіна І. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОГЕННОГО КОЛОВОРОТУ В БІОСФЕРІ.....	197
<i>Мартинюк В. М.</i> КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОЦЕС У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ РЕГУЛЯТОРИ.....	207
<i>Денисовець І. В., Вощенко В. Ю.</i> СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ.....	212

Розділ 3. Фізичне виховання та спорт

<i>Бугаєвський К. А.</i> ВИВЧЕННЯ ЗНАЧЕНЬ ПОКАЗНИКІВ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТИПУ ОСОБИСТОСТІ ТА СТАТЕВОГО ДИМОРФІЗМУ СПОРТСМЕНОК В КОМАНДНИХ ВИДАХ СПОРТУ.....	222
<i>Мороз Ю. М.</i> СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ.....	230
<i>Гордієнко Ю. В., Літус Р. І.</i> ВАРІАТИВНИЙ МОДУЛЬ «ПАУЕРЛІФТИНГ» ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 7-9 КЛАСІВ.....	238
<i>Бугаєвський К. А.</i> ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕНОЇ ТРУБНОЇ ПОЗАМАТКОВОЇ ВАГІТНОСТІ	246
<i>Синиця Т. О.</i> ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧЕРЛІДЕНГУ В УКРАЇНІ	253
<i>Микитенко Н. М.</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПРОВІДНИХ МОТИВІВ СТУДЕНТОК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ.....	261

Розділ 4. Філологія

<i>Агейчева А. О., Комарова О. І.</i> ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ГРАМАТИЧНИХ ПРОБЛЕМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	269
<i>Ісаєнко Т. К.</i> РОДОВІ ПРИЗВИЩА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	277

Дерев'янка Л. І. СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА КОРЕЛЯЦІЯ ОПОЗИТИВНИХ ПРИЙМЕННИКОВО-СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ.....	283
Грінченко Н. О. ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТА АДАПТАЦІЇ НАЗВ АНГЛОМОВНИХ КІНОФІЛЬМІВ, ЩО МІСТЯТЬ ВЕРБАЛЬНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФОНОВИХ ЗНАНЬ.....	290
Мізіна О. І. ДЕРИВАТОЛОГІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПРО СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ВЛАСНИХ ІМЕН В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	298
Кравченко А. С. МОТИВ ВІДЧУЖЕННЯ У ТРАГЕДІЇ В. ШЕКСПІРА «ТІМОН АФІНСЬКИЙ» ТА РОМАНИ Е. Л. ДОКТОРОУ «ГОМЕР І ЛЕНГЛІ».....	307
Ситник О. І., Скурта С. Д. ВЖИВАННЯ МЕТАФОР В МЕДИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	314

Розділ 5. Історія

Передерій І. Г. ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В. ЛИПІНСЬКОГО: ІСТОРІОГРАФІЧНІ СТЕРЕОТИПИ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ.....	323
Pistolenko I. O., Kocherga N. K. TO THE QUESTION OF FAMOUS SCIENTISTS, ENGINEERS, INVENTORS, SPECIALISTS OF THE POLTAVA REGION IN HISTORY OF ROCKET AND SPACE TECHNOLOGY.....	331
Нарадъко А. В. БЛАГОДІЙНІСТЬ У РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КИЇВСЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ОКРУГУ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	337
Капко С. М. НЕФОРМАЛЬНІ МОЛОДІЖНІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА КОМСОМОЛ ПОЛТАВИ У РОКИ «ПЕРЕБУДОВИ»: СПІВПРАЦЯ ЧИ КОНФРОНТАЦІЯ.....	342

ДЕРИВАТОЛОГІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПРО СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЖІНОЧИХ ВЛАСНИХ ІМЕН В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

О. І. Мізіна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства, культури та документознавства
ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка,
e-mail: ola_mizina@mail.ru

Стаття містить опис системи імен, що побутує в українського народу, виділено кілька шарів найпоширеніших антропонімів, розглянуто особливості системи імен на окремих територіях. У розвідці окреслено різні точки зору на способи творення жіночих власних імен в українській мові. Встановлено відмінності між флективним (флексійним) і нульсуфіксальним способами словотвору та конверсією, розглядаються дериваційна та реляційна функції флексії. З'ясовано, що на синхронічному зрізі відповідні антропоніми чоловічого і жіночого роду – це паралельні запозичення із іноземних мов, які переважно є непохідними, вони існують паралельно й оформлені за аналогією, тобто увійшли в систему української мови, підпорядковуючись її законам.

Ключові слова: антропонімія, антропоніміка, антропонім, флективний (флексійний) спосіб словотвору, синкретичність, нульсуфіксальний спосіб словотвору, конверсія, аналогія.

Постановка проблеми. Система імен, що побутує в українського народу, формувалася протягом багатьох століть. У дохристиянських іменах доволі прозора етимологія. Дітей називали здебільшого відповідно до обставин родинного життя. Наприклад, довгоочікуваного сина називали *Ждан*, а доньку – *Ждана*, небажану дитину – *Неждан* (*Неждана*), *Нечай*, перший син діставав ім'я *Одинець*, третій у сім'ї – *Третяк* тощо. В іменах відображалися певні риси (*Буян*), пора року, коли дитина з'явилася на світ (*Зима*), віра в магічну силу імені, спільного із назвою рослини, тварини (*Береза*, *Лев*, *Орел*, *Сокіл*) тощо. Поряд з одноосновними власними іменами функціонували і двоосновні антропоніми з компонентами **-слав**, **-мир**, **-волод**, **-гост**, **-бор**: *Милослав*, *Радослав*, *Володимир*, *Всеволод*, *Ратибор*, *Житомир*, *Боримир*, *Творимир*, *Брячислав*, *Мстислав*, *Ростислав*, *Ярослав*, *Ярополк*, *Святополк*, *Доброгост* тощо. Згодом основу системи власних імен склали імена християнського календаря.

Уся сукупність особових імен (індивідуальні імена, імена по батькові, прізвища, прізвиська, псевдоніми тощо) називається антропонімією, а відповідна галузь знання, яка вивчає систему особових імен, антропонімікою. Антропоніміка досліджує особливості утворення антропонімів, основні принципи номінації людини, шляхи переходу апелятива в антропоніми, і навпаки, хронологічні характеристики антропонімів, їх зміни в часі, виникнення різних форм найменування людини, словотвір різних класів антропонімів, функціонування тих чи інших антропонімів у мові на різних хронологічних зрізах.

Наукова українська антрономіка зародилася в ХХ столітті, хоч окремі дискусії пояснення антонімів відомі починаючи з давньоруських літописців. На сьогодні до кола питань дериватології, які потребують теоретичного осмислення, належить проблема вивчення динаміки та словотворення найменувань людей у певні історичні періоди. Питання виникнення и будови власних імен здавна було предметом зацікавлення мовознавців. У поглядах на спосіб творення саме жіночих антропонімів в українській мові існують різні думки, чим і зумовлена **актуальність дослідження**.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати способи творення сучасних жіночих антропонімів в українській мові. Окреслена мета передбачає розв’язання таких **завдань**: висвітлити сучасний стан дослідження власних імен в українській мові; розглянути особливості системи українських антропонімів; з’ясувати різні підходи мовознавців щодо способу словотвору, за допомогою якого утворені жіночі імена в українській мові; висловити власну точку зору на відповідну проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок ХХ століття ознаменований появою праць з елементами наукового узагальнення, з’ясування національних рис української антропонімії та продовженням регіонального вивчення антропонімів на основі діалектних особливостей. 1960-90 рр. характерні особливим розвитком української антропоніміки, у цей період написано низку ґрунтовних праць (П. Чучка, М. Худаш, І. Сухомлин, О. Недільно, Р. Керста, Л. Кракалія, Р. Сташ та інших). Наукові роботи останнього часу присвячено походженню (етимології), словотвірній будові, регіональній характеристиці українських антропонімів; створено антропонімічні словники різних типів.

Словники українських імен почали видавати уже на початку 20 століття. Важливу роль відіграв словник «Крестные имена людей», що вийшов у 1909 році як додаток до четвертого тому «Словаря української мови» за редакцією Б. Грінченка. У 1954 році в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР було створено (укладачі Н. Дзятківська, С. Левченко, Л. Скрипник) і надруковано за редакцією члена-кореспондента АН УРСР І. Кириченка

«Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей», який став основою для наступних чотирьох доповнених і уточнених видань (1961, 1967, 1972, 1976).

Систематичне наукове вивчення східнослов'янської антропонімії розпочалося порівняно недавно – в останні три десятиліття, але за цей час українська антропоніміка вже досягла значних успіхів. У 1986 р. побачила світ праця Л. Скрипник та Н. Дзятківської «Власні імена людей» за редакцією академіка НАН України В. Русанівського, яка помітно відрізняється від п'ятого видання «Словника власних імен людей» (1976) назвою, типом видання (словник-довідник), структурою (введено нові розділи), обсягом інформації про імена і прізвища та ін., що стало підставою вважати цю працю не повторенням попереднього видання, а новим.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні українці продовжують послуговуватися традиційним набором імен, який складався, очевидно, тисячоліттями. На думку Л. Скрипник та Н. Дзятківської, авторів словника-довідника «Власні імена людей» [6, с. 8], у складі сучасних імен дослідники виділяють кілька шарів, зокрема:

- візантійські християнські імена, або імена християнського календаря, запозичені разом із введенням християнства на Русі у X столітті (*Іван, Олексій, Михайло, Григорій, Петро, Федір, Ганна, Олена, Катерина*). На українському мовному ґрунті вони набули специфічного звукового оформлення, обросли різноманітними варіантами і вже давно не сприймаються як запозичені. Канонізовані церквою імена на території сучасної України приживалися поступово;

- давньоруські – *Володимир, Всеволод, Ростислав, Людмила* та ін., у тому числі кальки з грецької мови типу *Богдан, Віра, Надія, Любов*, і окремі імена скандинавського походження, що побутували в Давній Русі, – *Ігор, Олег, Ольга*;

- імена, запозичені з західнослов'янських і південнослов'янських мов: *Ванда, Рушена, Власта, Квітослава* та ін.;

- нові імена, які почали з'являтися на початку XX століття. Помітну групу складали імена, що відображали нові явища суспільного життя, реалії тогочасної дійсності: *Воля, Свобода, Слава, Октябрина, Кім, Тракторина; Вілен, Вілена, Віленін, Віленіна, Віль, Віліна, Владилен, Владилена, Владлен, Владлена*, (скорочені від *Володимир Ілліч Ленін*), *Нінель* (утворене від зворотного прочитання слова *Ленін*) та ін. Імена-неологізми поповнювалися також за рахунок назв квітів: *Лілія, Піонія, Георгіна* тощо. Іменами ставали слова типу *Геній, Ідеал, Ідея, Новела, Іскра* та под. Як показує мовна практика, перевірку часом витримали далеко не всі імена-неологізми 20-х років;

– імена, запозичені із західноєвропейських мов, типу *Альберт, Арнольд, Артур, Вільгельм, Франц, Жанна, Елеонора* та под. Їх поширенню сприяли популярні твори зарубіжної художньої літератури, преса, радіо, кіно;

– індивідуальні імена-новотвори, які виникають у колі тієї чи іншої родини. До таких, наприклад, можна віднести ім'я *Вальженна*, згадане у творі І. Григурка «Ватерлінія»:

– А Вальжанна – це хто з таким чудним ім'ям?

– Донька. Ім'я ... – подвійне. Жінка хотіла Жанною назвати, а я Валентиною. Вирішили піти на компроміс.

Переважає більшість імен, якими називають новонароджених у наші дні, належить до системи традиційних імен, успадкованої від попередніх поколінь, але естетично відшліфованої, вивіреної століттями.

Спільна для всієї України система імен має на окремих територіях свої особливості. В силу ряду історичних, політичних та географічних факторів деяка специфіка імен помітна на західноукраїнських землях. До складу імен, які функціонують серед корінного українського населення, особливо на межі з іншими етнічними регіонами Закарпаття, увійшли угорські запозичення (*Йовиша, Пішта, Фері, Імрі, Тібор, Гіза, Жужа*), чеські (*Воженна, Влада*), польські (*Юзик, Броня, Кася*), румунські (*Даць, Флорій, Думіка, Никора, Ляна, Нуця*), німецькі (*Вілі, Руді, Гермін, Герта, Йоганка*) та ін. [6, с. 34].

У поглядах на словотворення жіночих імен в українській мові існують різні думки. Одні мовознавці, зокрема В. Вашук, В. Виноградов, В. Горпинич, І. Ковалик, З. Потіха, Г. Циганенко вважають, що більшість власних імен жіночого роду утворена від власних імен чоловічого роду за допомогою суфікса-закінчення *-а* (*Антонін – Антоніна, Олександр – Олександра, Анастасій – Анастасія, Феодосій – Феодосія* тощо), тобто флективним (флексійним) способом. Так В. Вашук зазначає, як видно з прикладів, власні імена чоловічого роду, від яких за допомогою флексії *-а* утворюються власні імена жіночого роду, за характером основи діляться на дві групи:

1) власні імена з основою на приголосний (крім *й*): *Богдан – Богдана, Владислав – Владислава, Мирослав – Мирослава, Руслан – Руслана, Ярослав – Ярослава* та ін. При творенні деяких жіночих імен від чоловічих за допомогою суфікса-флексії *-а* наголос пересувається з одного складу на інший, як у таких: *Володімир – Володиміра, Людвіг – Людвіга, Павло – Півла, Фєдір – Федора*. Флективний спосіб творення власних назв жіночого роду від імен чоловічого роду з основою на приголосний поширюється і на нові імена, як наприклад: *Вілен – Вілена, Владилен – Владилена, Владлен – Владлена, Комунар – Комунара*;

2) власні імена з основою на *й*: *Анатолій – Анатолія, Валерій – Валерія, Євстахій – Євстахія, Зіновій – Зіновія, Онисій – Онисія, Юлій – Юлія* [2, с. 39–44].

Дехто з лінгвістів вважає, що в творенні жіночих власних імен від відповідних чоловічих є синкретичність флексії (тобто закінчення одночасно виконує і формотворчу, і словотворчу функцію).

Зокрема О. Грещук переконана, що існує ряд випадків, коли флексія окрім формотворчої виконує ще й словотворчу функцію, тобто суміщає в собі як реляційне, так і дериваційне значення, наприклад, у жіночих іменах, співвідносних з чоловічими, типу *Валентин – Валентина, Валерій – Валерія, Олександр – Олександра, Євгеній – Євгенія, Богдан – Богдана*. Флексія *-а* (в тому числі і відповідна система відмінкових закінчень), крім граматичного значення, вказує і на стать особи (а не лише на формальну ознаку роду). Такими ж синкретичними є закінчення також: у жіночих прізвищах, співвідносних з чоловічими: *Волошин – Волошина, Степанов – Степанова*; у загальних назвах жіночого роду, співвідносних з назвами чоловічого роду: *раб — раба, кум — кума* та ін.[1, с. 4–5]

Натомість іншу позицію займають прибічники нульсуфіксального способу словотвору, зокрема О. Земская, В. Лопатін, А. Тихонов, М. Шанський. На думку В. Лопатіна, словотвірний тип іменників другої відміни зі значенням особи жіночої статі, мотивованих відповідними іменниками чоловічої статі, є продуктивним. Цей тип представлений кількома власними іменами, що характеризуються відсутністю матеріально вираженого афіксального елемента: *Олександр – Олександра, Валентин – Валентина* та інші [5, с. 83–84].

Дещо інший підхід до витлумачення способу словотвору, за допомогою якого утворені власні жіночі імена, має Є. Кротевич [4; с. 89]. На його переконання вищезазначені іменники утворені завдяки конверсії – способу словотворення, при якому не використовуються спеціальні словотворчі афікси. Прибічники цієї точки зору вважають, що словотворчим засобом при конверсії виступає морфологічна парадигма слова. Є. Кротевич зазначає, що в українській та російській мовах є випадки конверсії, тобто такі співвідношення, як *Валентин – Валентина, Валерій – Валерія*, пов'язані з різницею парадигми іменників залежно від граматичного роду. На його переконання, в українській мові поширене явище, коли слова, що належать до однієї частини мови, скажімо, до іменника, мають при різних граматичних родах у деяких відмінках омонімічні словоформи, подібно до *веремій* – ім. чол. р. Н. в. однини (у Р. в. *веремія*) і *веремія* – ім. жін. р. Н. в. одн.

Але нам видається більш точним погляд Н. Клименко, яка вважає, що чоловіче ім'я *Валентин* і жіноче *Валентина* – це паралельні запозичення із іноземних мов. «Потрібно зазначити, – пише українська дослідниця, – що в таких випадках, як Н. в. однини *Валентин*, Р. в. одн. *Валентина*, Р. в. мн. *Валентин* (можлива, але не обов'язкова форма!), ніякої конверсії не

спостерігається, бо тут ідеться про звичайну омонімію форм запозичених із іноземних мов власних імен. Отже, в українській мові ні форма *Валентина* не утворена від форми *Валентин*, ні навпаки (пор. *Valens* > *Valentinus*, *Valentina* тощо) [3; с. 402].

До таких «непохідних пар», на наш погляд, можна віднести поширені українські імена іншомовного походження: *Август* – *Августа*, *Альбін* – *Альбіна*, *Альфред* – *Альфреда*, *Анатолій* – *Анатолія*, *Антонін* – *Антоніна*, *Антоній* – *Антонія*, *Аполлінарій* – *Аполлінарія*, *Аркадій* – *Аркадія*, *Артемій* – *Артемія*, *Афанасій* – *Афанасія*, *Валерій* – *Валерія*, *Вікторин* – *Вікторина*, *Вірослав* – *Вірослава*, *Віталій* – *Віталія*, *Густав* – *Густава*, *Іларій* – *Іларія*, *Казимир* – *Казимира*, *Клавдій* – *Клавдія*, *Корнелій* – *Корнелія*, *Леонард* – *Леонарда*, *Леонід* – *Леоніда*, *Леонтій* – *Леонтія*, *Лукій* – *Лукія*, *Лук'ян* – *Лук'яна*, *Людвіг* – *Людвіга*, *Мавр* – *Мавра*, *Маркіян* – *Маркіяна*, *Мелетій* – *Мелетія*, *Милан* – *Милана*, *Нил* – *Нила*, *Олексій* – *Олексія*, *Онисій* – *Онисія*, *Орест* – *Ореста*, *Павло* – *Павла*, *Раймонд* – *Раймонда*, *Руслан* – *Руслана*, *Севастьян* (*Севастіан*) – *Севастьяна* (*Севастіана*), *Северин* – *Северина*, *Семен* – *Семена*, *Серафим* – *Серафима*, *Теодор* – *Теодора*, *Устин* – *Устина*, *Федір* – *Федора*, *Фелікс* – *Фелікса*, *Феодосій* (*Федосій*) – *Феодосія* (*Федосія*), *Феоктист* – *Феоктиста*, *Феофіл* – *Феофіла*, *Філарет* – *Філарета*, *Флорентій* – *Флорентія*, *Флорентин* – *Флорентина*, *Франко* – *Франка*, *Юзеф* – *Юзефа*, *Юній* – *Юнія* та інші.

Підтвердженням цієї думки, як нам здається, є існування подвійних варіантів деяких жіночих імен: *Дарій* – *Дарія*, *Дар'я*; *Дорофій* – *Дорофея*, *Доротея*; *Еміль* – *Емілія*, *Еміла*; *Іван* – *Іванна*, *Іванина*; *Олександр* – *Олександра*, *Олександрина*; *Парфен* – *Парфена*, *Парфенія*; *Петро* – *Петрина*, *Петрана*, *Петрунеля*; *Роман* – *Романа*, *Романія*; *Юлій* – *Юлія*, *Юлина*; *Юхим* – *Юхима*, *Юхимія*, *Юхимина*; *Ян* – *Яна*, *Яніна*.

Великою фонетичною та словотвірною різноманітністю відзначаються також сучасні варіанти чоловічих та жіночих імен давньоруського та слов'янського походження: *Богдан* – *Богдана* (*Богданна*), *Богуслав* – *Богуслава*, *Болеслав* – *Болеслава*, *Борислав* – *Борислава*, *Броніслав* – *Броніслава*, *Владислав* – *Владислава*, *Всеслав* – *Всеслава*, *В'ячеслав* – *В'ячеслава*, *Зорян* – *Зоряна*, *Любомир* – *Любомира*, *Мечислав* – *Мечислава*, *Милослав* – *Милослава*, *Мирослав* – *Мирослава*, *Мстислав* – *Мстислава*, *Радислав* – *Радислава*, *Ростислав* – *Ростислава*, *Світлан* – *Світлана*, *Світозар* – *Світозара*, *Святослав* – *Святослава*, *Станіслав* – *Станіслава*, *Чеслав* – *Чеслава*, *Ярослав* – *Ярослава* тощо. Нам здається, що на синхронічному зрізі відповідні жіночі та чоловічі власні імена є непохідними словами й існують паралельно. Вони оформлені за аналогією, бо увійшли в систему української мови,

підпорядковуючись її законам: іменники чоловічого роду мають нульове закінчення, а жіночого роду – закінчення *-а*.

Спробуємо припустити, що за тим же законом мовної аналогії утворились свого часу запозичені жіночі імена від чоловічих за допомогою матеріально виражених формантів. На українському мовному ґрунті вони набули специфічного звукового оформлення, пристосувавшись до фонетичних та морфологічних законів української мови (*Альберт – Альбертина, Василь – Василина, Віталій – Віталіна, Георгій – Георгіна, Данило – Даниїла, Євген – Євгенія, Лука – Лукина, Микола – Миколая, Михайло – Михайлина, Платон – Платонида, Рафаїл – Рафалина, Соломон – Соломонида, Степан – Степанида, Феофан – Феофанія* і т.п.).

Стосовно сучасного найменування людей, автори словника-довідника «Власні імена людей» Л. Скрипник та Н. Дзятківська зауважують, що на тлі спільних тенденцій, властивих трьом східнослов'янським народам проявляється деяка своєрідність у функціонуванні імен в Україні. Вона найбільш очевидна у сфері жіночих імен: подружні пари досить часто звертаються до жіночих імен, утворених від чоловічих (*Адріана, Богдана, Василина, Віталіна, Володимира, Іванна, Леоніда, Михайлина, Павла, Романа, Руслана* та ін.); активізується вибір давньоруських і слов'янських складних імен з компонентами *-мир, -слав*: *Дзвенимира, Дзвенислава, Златослава, Зореслава, Квітослава, Мирослава, Ярослав* та под. [6, с. 12].

В український іменний репертуар, також зазначають дослідники, широко входять імена, пов'язані з конкретними історичними особами, з видатними діячами української культури. На тлі спільних тенденцій сучасного найменування людей, властивих трьом східнослов'янським народам, проявляється деяка своєрідність. Широко побутує в Україні як документальне ім'я *Леся* – скорочений варіант від ряду імен (*Лариса, Олександра* та ін.), яке батьки дають дівчаткам на честь видатної поетеси Лесі Українки. Під впливом літературних найменувань *Лесь* Мартович, *Лесь* Курбас, *Олесь* Гончар, *Олесь* Донченко з'являються також документальні імена *Лесь* і *Олесь* – скорочені варіанти від ряду імен (*Олександр, Олег* тощо) [6, с. 13]. Нам здається, що у цьому випадку можна говорити про ще один спосіб словотвору – усічення.

Нині на вибір старих традиційних імен, стверджують інформанти, впливають такі чинники:

- прагнення відтворити занедбану культуру українського народу, яка обов'язково відображалася в іменнику;
- підвищений інтерес окремих українців до історії рідного краю;
- бажання вибрати дитині оригінальне українське ім'я та ін.

Висновки. У галузі антропоніміки існує ще ряд спірних і малодосліджених питань, які чекають наукового розв'язання. У складі сучасних чоловічих і жіночих імен дослідники виділяють кілька шарів, зокрема: візантійські християнські імена; давньоруські імена; кальки з грецької мови; імена скандинавського походження; запозичення з західнослов'янських, південнослов'янських та західноєвропейських мов; імена-неологізми, що у великій кількості з'явилися на початку ХХ століття, але не всі витримали перевірку часом; індивідуальні імена-новотвори.

У поглядах на способи творення жіночих імен в українській мові існують різні погляди: одні мовознавці вважають, що вони утворилися флективним (флексійним) способом; інші дотримуються думки, що в творенні жіночих власних імен від відповідних чоловічих варто говорити про синкретичність флексії; прибічники нульсуфіксального способу впевнені, що досліджувані антропоніми утворилися завдяки форманту з матеріально не вираженим суфіксом; дехто з дослідників переконаний, що власні жіночі імена виникли завдяки конверсії. На нашу думку, переважна більшість чоловічих і жіночих імен – це паралельні запозичення із іноземних мов. На синхронічному зрізі відповідні антропоніми є непохідними, існують паралельно й оформлені за аналогією, тобто увійшли в систему української мови, підпорядковуючись її законам.

У перспективі передбачено проаналізувати словотворчий тип іменників зі значенням особи жіночої статі, альтернативні або парні аналогічним іменникам чоловічого роду, типу *кум – кума, раб – раба, онук – онука, інфантø – інфанта, маркізø – маркіза, сеньйорø – сеньйора*.

Список використаних джерел

1. Грещук О. Б. Словотвір у процесі породження тексту [Текст]: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Грещук О. Б.; Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – 24 с.
2. Ващук В. О. Флективний спосіб творення похідних іменників / О. В. Ващук // Укр. мова і літ. в шк.. – 1973. – № 10. – С. 39–44.
3. Клименко Н. Ф. Конверсія в українській та новогрецькій / Н. Ф. Клименко // Лінгвістичні студії : [зб. наук праць]. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 402–411.
4. Кротевич Є., Родзевич Н. Словник лінгвістичних термінів / [за заг. ред. С. В. Кротевича]. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – 236 с.
5. Лопатин В. В. Нулевая аффиксация в системе русского словообразования / В. В. Лопатин // Вопросы языкознания. – 1966. – № 1. – С. 76–87.
6. Скрипник Л. Г., Дзятківська Я. Я. Власні імена людей: Словник-довідник. – К.: Наук, думка, 1986. – 310 с.

Мизина О. И.

ДЕРИВАТОЛОГИЧЕСКИЕ НАБЛЮДЕНИЯ О СПОСОБЕ ОБРАЗОВАНИЯ ЖЕНСКИХ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Статья содержит описание системы имен, которая бытует у украинского народа, выделено несколько слоев распространенных имен, рассмотрены особенности системы имен на отдельных территориях. В исследовании очерчены различные точки зрения на способы словообразования женских имен в украинском языке. Установлены различия между флективным (флексионным) и нульсуффиксальным способами словообразования, а также конверсией, рассматриваются деривационная и реляционная функции флексии. Выяснено, что на синхроническом срезе соответствующие антропонимы мужского и женского рода – это параллельные заимствования из иностранных языков, которые преимущественно являются производными, они существуют параллельно и оформлены по аналогии, то есть вошли в систему украинского языка, подчиняясь ее законам.

Ключевые слова: антропонимия, антропонимика, антропоним, флективный (флексионный) способ словообразования, синкретичность, нульсуффиксальный способ словообразования, конверсия, аналогия.

Mizina O.I.

THE DERIVATION STUDIES OF FEMALE PROPER NAMES WAYS OF CREATION IN MODERN UKRAINIAN

It was logically approved the problem of the ways of female anthroponyms creation in modern Ukrainian tends to have different variants of solution. The aim of the proposed article is to make these anthroponyms creation ways all-embracing research. This fact, actually, opens broad perspective to the target string carrying out, envisaging the proper names disquisition modern status as well as ascertaining the Ukrainian anthroponyms system peculiarities, revealing the whole spectrum of linguists approaches concerning the word building way of female names creation, and enouncing the author point of view on the problem in particular.

The modern names composition investigation brings to several separate groups, they are, especially, Christian Byzantine names, Old Kyivan linguistic loans from Greek, individual names of Scandinavian origin, names from West Slavic, South Slavic, and West European languages, new names, which appeared at the beginning of XXth c., denoting realia of that time, likewise personal names-neologisms in some families. Ukrainian female names word creation process thorough analysis integrated various ideas of the scientists. Some linguists, firstly, consider the majority of proper female names to be formed by inflexional (flexion) way; certain explorers, secondly, make stress on the flexion syncretism and its role in appropriate

names creation; nough-suffix word building way grammarians, thirdly, ascertain the thesis nouns of the type are characterized as units with non-realized material affix. Conversion tendency representatives, fourthly, assume the word morphological paradigm to be dominant female corresponding anthroponyms word building means.

This article grounds on the attempt to qualify principle distinctions between inflexional (flexion), nough-suffix word building ways and conversion. Derivation and relative flexion functions were examined in succession. The fact male and female appropriate anthroponyms have been being elicited on the synchronous dimension as foreign languages parallel borrowings, was brought forward. The latter are disclosed to be generally underived, function in parallels, and get registered in the system of Ukrainian language according to its laws.

Keywords: anthroponymy, anthroponymic, anthroponym, inflexional (flexion) word building way, syncretism, nough-suffixes word building way, conversion, analogy.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2017 р.

УДК 821.111.–3(73).09

МОТИВ ВІДЧУЖЕННЯ У ТРАГЕДІЇ В. ШЕКСПІРА «ТІМОН АФІНСЬКИЙ» ТА РОМАНІ Е. Л. ДОКТОРОУ «ГОМЕР І ЛЕНГЛІ»

А. С. Кравченко,

викладач кафедри іноземної філології та перекладу

ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка,

e-mail: annetz2111@gmail.com

У статті здійснюється порівняльний аналіз двох відомих творів англійської і американської літератури, простежуються паралелі у поетиці трагедії Вільяма Шекспіра «Тімон Афінський» і романі сучасного американського письменника Едгара Лоуренса Доктороу «Гомер і Ленглі», детально досліджуються причини добровільної ізоляції від людей головних героїв творів, виявляється їх схожість. В сюжетній матриці обох творів простежується спільний мотив відчуження, зображене душевне та фізичне самовигнання головних героїв. Образи об'єднує схожий психологічний стан неприйняття суспільства, маргінальність, відсторонення від світу.

Наукове видання

**Збірник наукових праць
ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА**

**Collection scientific publications
HUMANITIES BULLETIN
OF POLTAVA NATIONAL TECHNICAL
YURI KONDRATYUK UNIVERSITY**

Комп'ютерна верстка
Відповідальний за випуск

Рибалко Л.М.
Іваницька І.О.

Підп. до друку 4.09.2017 р. Формат 60×84 1/16
Папір офсет. Друк ризограф.
Ум.-друк. арк. – 20,0. Обл.-видав. арк. – 20,0
Тираж 100 прим. Зам. № 100.

Видавець і виготовлювач –
поліграфцентр Полтавського національного
технічного університету імені Юрія Кондратюка
36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 3130 від 06.03.2008 р.